



WWW.UNILIB.RS

У
Н
И
В
Е
Р
З
И
Т
Е
Т
С
К
А
Б
И
О
Т
Е
К
А

Ш О Д У Н А В К А



№ 25.

Београдъ 21. Юніа.

1846.

СЛОВО СОКРАТОВО.

СОКРАТЬ САВѢТУЕ СВОГЪ ПРИТЕЛЯ ДИМОНИКА,
ковъ е као младнѣ у странне землѣ, науке ради, полазю.
(Конацъ.)

Немой се чудити ако многа одъ слѣдуюћи неприличе твому садашњему возрасту, ерѣ ни мене ние то преварило, но за савѣстно нашао самъ, да ти у овомъ писму изложимъ у едно и савѣтъ о будућемъ ти животу, и тако да ти образацъ, по комъ ћешъ се у слѣдуюћемъ ти времену управљати, оставимъ; ерѣ лако ћешъ изкусити ползу овы савѣта, но тежко ћешъ наћи тога, кои съ любви савѣтуе. Зато, да небы тражити морао остала кодъ другога, нашао самъ за сходно, да ништа неизоставимъ, што треба да ти савѣтуемъ, и благодаритѣу боговима, ако се неиспуни моя о теби сумня; ерѣ наћи ћешъ многе, кои, као годъ што употребљаваю већма сладкише, него са здрављемъ слажућа се вла, тако исто прилюблюю се већма пріятельима, кои съ нѣима заедно грѣше, него оныма, кои ій на добро упућую. Но я мыслимъ, да си ты противно овоме дѣлати одредію, употребивши за знакъ трудолюбіе, кое имашъ у другимъ наукама, и што мыслишь, да онай, кои се добродѣтели слѣдовати одважи, валя да люби и онога, кои га на добродѣтель опоминѣ; то пакъ чинити већма іошъ быгћешъ принућенъ, кадъ дознашь, да намъ се средствомъ добраго страсти яснѣе у своіой наготи появлюю. Ерѣ кадъ ко леньствуе и любви наестъ, одма и жалость страстима придружи се; напротивъ добродѣтелинь и трудолюбивъ, кои честно животь свой проводи, ужива чисте и постоянне радости, поклемъ онамо пошто смо се обрадовали одма смо се ожалостили, овамо пакъ радость за жа-

лостѣу долази и у свима дѣлима несећамо се толико почетка, колико се радуемо свршетку. Памти ово, ерѣ рѣшави могу срећно пролазити, но добрыма ние можно да грѣше противу добродѣтели; ерѣ знай, не мрзи се толико на оне, кои се издаю да су правични, а притомъ ништа, гди бы се са штетомъ ближнѣгъ ползовати могли, непропуштаю; ерѣ кадъ мрзимо на оне, кои лажу, то већма іошъ морамо оне мрзити, кои су такови у цѣломъ животу. Дакле праведно држатѣмо, да такови не само себе вараю, него су и издаице свое среће; поклемъ срећа іймъ е дала и новаца, и чести, и пріятеля, оны напротивъ чине себе недостойнымъ ове. И ако смемъ я као смртанъ споменути волю безсмртны богова, мыслимъ да ћешъ увидити, да су они то већма освѣдочили нѣиновымъ благоволѣніемъ према своимъ сроднима; како су се сирѣчь према добрыма, како напротивъ према злыма обходили. Ерѣ Юпитеръ, почемъ е родію Меркурія и Тантала, као што свештена преданія кажу и сви вѣрую, Меркурія учинію е безсмртнымъ збогъ нѣговы добродѣтелинь, а Тантала изложію е најжешћимъ мукама збогъ нѣговы порока; кое узевши за примѣръ валя да прибавляшь добре нрави, и да неограничишь се само на ово мноме изложено, но да учишь красна сочиненія стихотвораца, да читашъ изложенія други мудраца, ако су што полезно изrekli или написали. Ерѣ као годъ што пчела на свакој цвѣтакъ пада и изъ свакога найслађе частице сиса, тако исто треба и оныма, кои чезну за наукомъ, да ние одвыше никаква наука, но да згрѣу полезна са своію страна, ерѣ само тымъ начиномъ моћи ће когодъ надвладати погрѣшку природе, сирѣчь прилѣжаніемъ и трудомъ.

Превео съ грчкога
Михаилъ Панићъ,
Сл. II. год. философіе.

СУЗАКЛЕТВА

ФИЛОТТЕ ПРОТИВЪ В. АЛЕКСАНДРА ПРЕ ХРИСТА ОКО 320.

(Продуженіе.)

Овай говоръ яко распали войнике, да е веѣа часть повикала: „Нека намъ се допусти, да тога убицу разтргнемо.“ Очекиваюћи Филотта, да поднесе дуготрауѣна и свирѣпа мученя, садъ пожели, ярости Маѣдонаца попуштень быти. Александеръ садъ се покаже войсци и одложи пресуду на другій данъ. Онъ потомъ сазове главну дворску госпуду къ себи, да се съ нѣма о тако важномъ догаѣю посавѣтуе. Веѣина е хтѣла, да се несреѣнный Филотта каменѣмъ побіе, но Ефестіонъ, Кратеръ и Менусъ были су мѣнїя, да се на муке метне; на ово сви пристану. Ова три дворяна, кои су први овако судили, съ мѣста изиѣу на полѣ, да се кривацъ на муке метне. Александеръ одма затымъ да дозвати Кратера и шапне му на уво, шта, и да насъ се незна; онъ се потомъ у свой клетъ завуче и нелегаюћи спавати, проведе ноѣ примюћи извѣстія о свему, шта се догаѣа. Они, коима е налогъ дати быо, да Филотту на муке ставе, изнесу му предъ очи сва орудія, коима ѣе за испытанѣ истине служенъ быти. Ово уочившій Парменіовъ сынъ завапи: „Зашто се затежете, те у кратко неумртвите човека исповѣдаюѣа, да е кралѣвъ непріятель и да га е убити хтѣо. Беть, имао самъ ту намѣру, но ние до мене кривица, што се ние навршила.“ Одма га свуку, вежу му очи, найлюѣе муке придаваюћи му. Овай мужъ, кои е се обезнанио быо, кадъ су га на одширку ставляли, садъ толико бодрости имаде, ни яука неиспустити, докъ су му тѣло раздирали бичева. Нису се задоволиди, дробити га на валате, но іюштѣ жегоше га ватромъ, коя само найживлѣій болъ причинява. Тѣло Филоттино падувено одъ запальны рана примало е ударце на голе и меса лишене кости; онъ немогаше више сносити тако ужасне и свирѣпе муке и обрече, да ѣе све изказати, шта годъ одъ нѣга знати желе, само да му мало даду одданути душомъ. Пре свега заиште, да му се Александровымъ животомъ завучу, да ѣе престати га мучити. То му се завѣшта. Окренувши се къ Кратеру, шта ѣешъ, вели, да кажемъ. Кратеръ разиренъ повикне на целате. Филотта замоли, да му даду само за едно магновенѣ одданути, на да ѣе све исповѣдити. Ево шта е изложіо:

„Хегелохъ, кои е у последнѣмъ рату убиенъ и кои е се съ моимъ отцемъ братски дружіо, главный е узрокъ несреѣе наше. Овай чиновникъ, знаюћи, да се краль за Юпитероваго сына издае, походи насъ едномъ и рече:“

„Мы немамо више Александра, мы смо пали подъ самовольство едного гордога чудовишта, кога нит' Богови, съ коима се успореѣуе, нит' люди, надъ коима се узнео, више трпити немогу. Онъ славомъ опіенъ у лудой памети пронаѣе, да му олтаре подиѣи треба. Нѣму вала знати, да е нѣгова светость цѣнѣнѣ крви наше. Заръ смо се неброено пута найвеѣимъ опасностима излагали, да господара набавимо, кои ѣе проче земнородне преко рамена гледати? Дай да ослободимо одъ тиряна свѣтъ, кои е нѣиме угнѣтенъ, па ѣе и насъ у число богова ставити. Е, тво да живи подъ владомъ краля, кои е найприснїе сроднике свое дао погубити, кои ни отца свога смртъ осветіо ние.“

„Овакїй подтицай Хегелоха бѣше, и будући да е то при краю вечере было, мышлясмо, да му е винска пара мозакъ завртила, па у очекиваню бысмо, дал' ѣе и сутраданъ истога се мѣнїя придержавати. Овай говоръ мене и отца мога онеспокон. Мы непронустимо потражити Хегелоха, кои све, што е прошле ноѣи говоріо, повтори; и іюште къ томе придода, да ако хоѣемо мы да тако лѣпогъ предуеѣа поглавице будемо, онъ ѣе насъ съ драге волѣ у томе помагати, но ако му се одречемо, да онъ више о томъ говора поводити неѣе. Парменіо да се завести; нѣму се свиѣало за удобно Даріеву смртъ изгладити, како да се после такова намѣра у дѣло приведе, будући да бы то злоторскїй посао быо, за Персискога монарха живота упокоити Александра, после чіе бы смрти Азія и цѣо истокъ плодъ смутнѣ наше постао.“

„Мы се завѣрїсмо у очекиваню удобны обстоятельства. Ово е, што самъ имао казати, а што се Дамносоваго посла тиче, то васъ увѣравамъ, да нисамъ участвовао. Пошто самъ ово мое изказао, шта бы ме стало, да и то злодѣянїе признамъ, кадъ бы одъ истине помѣшанъ быо.“

Ако е могуѣе човека по изтргнутой исповѣсти осудити, Филотта е више признао него што е потребно, да се смрѣу казнити може. Незадовольнише се овымъ противу себе изложенѣмъ, но съ нова га на муке метну, да бы признао, да е и у последяой овай сузаклетви у-

частвовао. Кратеръ се неустыди, дужность целатску одправляти, онъ му по лицу и по очима копльмъ тежке ударце нанесе. Ил' што да се одъ бола заштеди, ил' што е заиста кривъ быо, напоследку изясни се, да е и онъ у не давно одкривеной сузаклетви помъшанъ. „Отацъ е мой врло старъ, рече Филотта; я боећи се свакиъ данъ, да га смрът неснађе, похитимъ намъру мою у дѣло привести, докъ е юшитъ Пармению, силне войске управитель, у притяжаню неброенога блага. Можете са мноъмъ чинити шта вамъ е драго, но я потврђуемъ, да мой отацъ у последной сузаклетви участвовао ние.“

Изрече се пресуда, да е Пармениевъ сынъ довольно изказао, и о свему што се сбыва, извѣсте Александра, кои нареди, да се сутраданъ Филоттино низложеніе предъ Маѣдонцима прочита. Будући да овај несрећникъ немогаше се на ногу држати, однесу га на мѣсто, гди е саборъ држанъ быо; у исто доба тамо доведу и Димитрія окривльенога, да е и онъ у сузаклетви саучаствовао, кои се заклинаше, да ние помъшанъ. Филотта баца очи око себе и смотри еднога младића, именовъ Калиса, па му рече: „Шта, ты трпишь, да Димитріе тако яко лаже, а да мене юште муче?“ Таки счепаю овога, кои дрѣћући изкаже, да е и онъ и Димитріе у числу сузаклетника. Одма се изда знакъ, да се Филотта са прочима кривцима по Маѣдонскомъ обичаю каменъмъ побіе.

По овомъ, што е досадъ читано, судећи, Парменионовъ сынъ чини се кривъ быти; ерѣ премда се на мукама и онакво злочинство, кое никада было ние, припознае кои путъ, но то се овде къ оправданю Филотте узети неможе. Онъ се врло обстоятелно упушта у изложеною особито прве сузаклетве, оне, у кою е Хегелохъ Пармениа и Филотту примію. У смотренію друге, осимъ што е то признао самъ, сукривци га такође убѣђаваю. Овако достаточнo доказелство врло е нужно было, ерѣ е обштіи метежъ у войсци подићи мог'о се, да е каква сумня о нѣговой невиности заостала была.

Александръ ние се показао великимъ у течаю ове важне ствари; онъ обѣлодани волю свою, дати Филотту на смрът, докъ е чинило се да е пре невинъ нежели кривъ. Парница е найнеуредниѣ вођена была, особито съ почетка. Е л' умѣстно было, изъ единого подозрѣня онако безчестно и варварски поступати съ чиновникомъ првога реда, кои е кралю одличне услуге учиніо? Зарѣ е немогуће, да е тко несмыслентъ, а

да ние злочинацъ? Ели се пре конца препирке могла пресуда изрећи, да е кривъ, ил' да е само нерасудливъ быо Филотта? Лако се увиђа, да се е Александръ рѣшио быо, човека, кои му се не пачи зато, што му се као предъ назови - Юпитеровымъ сыномъ неће да кланя, съ пута уклонити? Каква слабостъ за тако великого владѣтеля! И то се види, да бы Александръ жертва свои врагова быо, да е справедливіе поступао.

Кадъ е тко збогъ увреде величества у Маѣдоніи осуђенъ быо, падали су и сродници и пріятельи у немилостъ. Кадъ е гласъ пукао, да е Филотта на испытъ ставльнъ, већа часть нѣговы сродника и пріятеля поубія се, а остали кудъ кое потегну у планине, да су долови одъ плача и јаука нѣновога одѣвали. Александръ да бы тай непоредакъ уставіо, да телалити, да строгостъ Маѣдонски закона неће наблюдавана быти.

По Филоттиной смрти, између прочи пріятеля, Алинта и Симміасъ, кое е найнѣжніе любіо, подъ испытъ ставльни буду. Александръ быо е мнѣнія, да су криви, и изложи свое узроке, изъ кои на нѣи подозрѣва. Аминта добывши слободу бранити се, рече му: „Господару! Ние право, што ми се пріятельство за грѣхъ узима. Ни е л' мы валяло тражити заштиту онога, кои найвећу милостъ уживаше, кога една добра рѣчь могаше ми одъ найвеће користи быти? Одкадъ се кралѣвима то недопада, да се любимцима нѣовымъ умилявамо? Я ћу слободно казати, да ние васъ было, небы дотле дошло, да се о томъ правдамъ Вы сте ме учинили кривцемъ; ерѣ е се мое среће тицало то, да се главнога чиновника, кога сте вы тако радо уштедравали, држимъ. Ако ћете све Филоттине пріятель да казните, ил' оне, кои су му нѣгда такви были, цѣлу войску казните. Кралѣвица мати писала вамъ е, да самъ я и браћа моя ваши не пріятельи; о да бы Богъ дао, да вамъ она таквымъ неумѣстнымъ страхомъ духъ непуни. Жао ми е, што овомъ приликемъ изказати морамъ узрокъ, зашто Олимпія па мене мрзи. Ово е она прилика, у којой се говоряти мора съ опасносћу, у немилостъ найвыши лица пасти. Кралю! Вы ћете се опоменути, до сте ме не давно у Маѣдонію шилали, да войску купимъ. Вы ми казасте, да се тамо находи тма за ратъ вадяны младића, кои се у кралѣчиномъ двору прекриваю, боећи се вонны утруђеня. Вы ми належисте, да єдину вашу користъ предъ очи-

на држимъ, па да ту оклевајућу се младежъ предъ васъ доведемъ, како бы ѱой се накло- ность къ войни побудила. Служећи краля, ма- тере ѱъгове негодованіе навучемъ, и то моимъ повинваніемъ.“

Аминта ѱошть урѣчи баше, ал' ето му бра- та Полемона воде, кои е одбѣгао быо, кадъ е Филотта на испытъ ставлѣнъ. У мало непоги- ну овай бѣднѣй младѣцъ, кои е само зато бѣ- гао, да небы строгость или болѣ реѣи неправ- ду Маѣдонски закона изкусіо. Палемонъ об- ративши се сабору рече: „Я едио то просимъ, да се бѣгство мое браѣи за зло неприми. Ако самъ сгрѣшю я, то е стварь лична, и грѣхъ на мене пада.“ Овай говоръ войнике яко троне, а и самъ е Аминта савъ се у лицу промѣнѱо одъ страха, да браѣи своіој небы што учинило се. Аминта погледаше жалостнымъ ликомъ. „Вре- ме е,“ рече онъ „да плачешъ; кадъ си одавде бѣгао, требало ти е сузе проливати. Видишь до чега си ме довео, да самъ принуѣенъ тебе кри- вѱи за оправдати себе.“ Тада свымъ войни- цима сузе ударе одъ очіо, и ваію: „Добрымъ овымъ людма опростити валя, они нису кривѱ.“ Дворска господа такоѣе замоле, и Александеръ подари милость, коя е тако великимъ жаромъ искана. Кадъ веѣъ Филотте нѣе было, сами о- ни, кои му душу изчупаше, заборавляюѣи по- рокъ, мыслили су едио на несреѣу ѱъгову а вајаше се горко, што су онако свирѣпо посту- пали са човекомъ, кога су заслуге и добра дѣ- ла могла болѣ судбе удостоити се. Ова чу- ства сажалѣня недопадну се врло кралю, кому е до тога стаяло, како ѣе да смагне отца оно- га, чіа се судба горко оплакуе. Краљ обрати се те намѣре ради къ Палидами, врстноме прі- ятелю Парменіевому, и чече му: „Видите коли- ко вамъ повѣравамъ, я се желимъ опростити Мидискога управителя. Познато ми е, колико е онъ вама приврженъ, но кадъ валя кралю у- слугу учинити, пріятельство се несматра. Иди- те часъ пре и донесите ми Парменіеву главу.“ Палидама се обеѣа, честитаюѣи себи, што е се- тѣе краљве милости удостоіо подлымъ тайно- убѱствомъ. Онъ оде у Мидію, потражи неке главнѣе чиновнике, изложи іймъ писма, у коима се Александровъ указъ садржаваше съ извѣсті- емъ новосбывши се догаѣая. Меѣутимъ разбе- ре Парменіо, да е ту Палидама, да га свудъ тра-

жити, гореѣи у нестрпѣнѱо, да свога пріятеля загри и да за краљво здравлѣ упыта. Парме- ніо спокойно прохоѣаше се у двору свомъ са господомъ, коя ѣе га убити. Кадъ уочи Пали- даму, потрчи къ ѱѣму, предусретаюѣи га най- учтивѱимъ начиномъ. По обичномъ поздраву, свирѣпѱый убица изнесе му писма, едно одъ кра- ля, друго одъ Филотте. (На Филоттиномъ пис- му лажанъ е печать быо, пошто е подметнуто было.) Парменіо отворивши прво, запыта, како се краљ находи. „Вы ѣете то ра- зумети изъ припосланы писама,“ добые одго- воръ. Кадъ е прочитао, да се Александеръ спрема на нове непріятель ударити, рече: „Тай е краљ неутрудимъ, но валяло бы мыслити, да се овы побѣда плодъ обере.“ Затымъ узме Филоттино писмо, и докъ е се занимао съ чи- таніемъ, Клеандеръ му мачъ у срце задене. О- стали чиновници потегну такоѣеръ съ мачеви и умртве га. — Стражари, ушавши у башту, ужа- сну се и одтрче са жалостнымъ гласомъ. Вой- ници поѣипаю съ оружіемъ, полете къ крвному мѣсту, грозеѣи, да ѣе све у прахъ и пепео о- братити, ако іймъ неиздаду поглавара свога убице. За утишанѣ ѱѱове ярости, покаже іймъ се краљвѣ указъ, изясняваюѣи, зашто е упра- витель ѱѱовѣ погублѣнъ. То разабравши ни- су никаква изступлѣня чинили, но показиваше негодованѣ свое, а на свакіѣ начинѣ искаше, да могу военачалника свога тѣло пристойно сара- нити.

Овако жалостанъ край Парменіевога живо- та баше. Онъ е быо еданъ одъ найвеѣи муже- ва у Маѣдоніи роѣены; мударъ и провицате- ланъ у савѣту, дрзновенъ у извршеню, среѣанѣ у предпріятію, почитованъ одъ великаша, обо- жаванъ одъ войника, добаръ отаць, ѱѣжанъ прі- ятель, славанъ у миру; у ратно доба заоста ю- накъ, само невѣранъ поданикъ. Онъ е Филипо- во и Александрово повѣренѣ у пуной мѣри у- живао, као и одличіе. Онъ е у последнѣмъ похо- ду Азіатскомъ найважнѣя дѣла починіо и отпра- вляо; бывшій у свима опасностима, кое су кра- лю свомъ успѣхъ и славу задобыле, онъ напо- слѣдку сѣйность тако лѣпы дѣла окаля найпр- нѣимъ невѣрствомъ.

Съ французкога превео
К. С. П. Н.

Учредникъ Милошъ Поповиѣъ.

Издано и печатано у Правителственој Книгопечатнѣи у Београду.